- 88 -
פרשת בהעלותך
י"ט סיון תשע"ב

דבר תורה לשלחן שבת

מתורת הגאון רבי אלעזר זאב רז שליט"א
רבה של תל ציון, ראש ישיבת פלא יועץ

חובת תפילה בעת צרה

וכי תבא מלחמה בארצכם על הצר הצורר אתכם והרעותם בחצוצרות ונזכרתם לפני ה' אלהיכם ונושעתם מאויביכם (י, ט)

הנה מבואר דבשעת מלחמה מצות עשה לתקוע בחצוצרות. וז"ל הרמב"ם בספר המצוות (עשין נט); וכן אנחנו מצווים לתקוע בחצוצרות בעתות הצורך כשנזעק לפני ה' יתעלה וכו'. עכ"ל. וכ"כ בהלכות תענית (פרק א); מצות עשה מן התורה לזעוק ולהריע בחצוצרות על כל צרה שתבא על הצבור, שנאמר על הצר הצורר אתכם והרעותם בחצוצרות, כלומר כל דבר שייצר לכם כגון בצורת ודבר וארבה וכיוצא בהן זעקו עליהן והריעו (כלומר זעקה בפה בתפלה, והרעה בחצוצרות), ודבר זה מדרכי התשובה וכו' שבגלל מעשיהם הרעים הורע להן. עכ"ל. הרי דגם בזמן הזה יש מצות עשה להתפלל על הצרה (שזו נקרא זעקה) ולתקוע בחצוצרות, ויש שיטה שאפשר בגבולין בחצוצרות או בשופר. הובא במגיד משנה (שם). אכן ברמב"ם מוכח דחצוצרות דוקא.

ובכן, כאן שאל המגן אברהם (סימן תקעו); ואני תמה, למה אין אנו נוהגין "לתקוע" בעת צרה, ואע"פ שאין תענית צבור בבבל (כמ"ש בתענית יא.), מ"מ הלא מדאורייתא מצוה לתקוע בלא תענית. עכ"ל.

ויש תירצו באופנים שונים. הרב נתיב חיים (שם) כתב דמצוה זו אינה נוהגת אלא בארץ דהרי כתוב "בארצכם". עכ"ד. ואכן, עדיין אינו מיישב מה שגם בארץ ישראל לא נהגו כן. וגם ראיתי בספר נפש חיה להגר"ר מרגליות (שם) שהעיר דמצאנו ש"בארצכם" לאו לאפוקי חוצה לארץ כההיא דשבת (דף קי:) ובתוספות שם אההיא דכתיב בסירוס 'ובארצכם לא תעשו' (ויקרא כב). וגם בזוהר (פ' נח דס"ב.) מצינו: ותשחת הארץ וגו' ארעא במה, אלא עיקרא דארעא בני נשא אינון. עכ"ד. כלומר ד'בארצכם דכתיב בענין חצוצרות נמי לאו לאפוקי חוצה לארץ. אפס, כי בתורת כהנים (ויקרא כב, כד) גבי סירוס 'ובארצכם לא תעשו' איתא: "אין לי אלא בארצכם, בחוץ לארץ מנין, ת"ל 'לא תעשו'". הרי דבארצכם דוקא הוא (אלמלא ריבוייא ד'לא תעשו'). ועכ"פ ברמב"ם לא חילק בין בארץ לחו"ל. אולם מספר החינוך (מצוה שפד) נראה דבין תקיעת חצוצרות במקדש על הקרבן ובין בשעת הצרות, אינו נוהג כהיום, רק "בזמן הבית", ואע"פ שבדרך כלל החינוך הולך בשיטת הרמב"ם, כנראה שכאן אינו כן. וזה מסייע לדברי הרב ערוך השלחן (סימן תקעו אות ד) שתירץ דדוקא בזמן הקרבנות נוהג להריע בחצוצרות. ע"ש. אולם כבר הערנו שאינו כדעת הרמב"ם.

והגאון מהרש"ם בדעת תורה (שם) הביא דברי הר"ן (בראש השנה) דהמצוה רק בזמן מלחמה לאסוף את העם. וזהו ג"כ דלא כהרמב"ם.

וב"מצות השם" הנדפס בחוק לישראל (ס"פ בהעלותך) כתוב בהערה (שם) בשם רבנו יונה דהמצוה בשעת צרה רק כשהוא צרת "כל בני ישראל". ע"ש ברבנו יונה ברכות (פ"ב ד"ח. בספר). אולם ג"ז דלא כמשמעות הרמב"ם שכתב על כל צרה שלא תבא "על הציבור", עכ"פ הרי לנו חילוקים: אי דוקא בארץ. או דוקא בזמן שהיו הקרבנות. או דוקא בזמן מלחמה. או דוקא לכל ישראל. וע"ע תירוץ בערוך השלחן (שם אות ג וצ"ע).

ואפשר אולי עוד לומר דכיון שצריכין חצוצרות כסף כמ"ש בתורה, קשה היה על הציבור. אך לא נראה, דהרי אין ציבור עני. ואולי אפשר עוד לומר דכיון דצריך חצוצרות, א"כ אין לנו מידותיהם, לכן לא נהגו. ומה שלא עושים מיהא ב"שופר" י"ל דיתכן דלדעת הרמב"ם שצריך חצוצרות דוקא א"כ אסור בשופר.

ומ"מ כמה פעמים אנחנו רואים שעושים תפילות נהגו לתקוע בשופרות. וכך היה נוהג הצדיק רבי מנחם מנשה זצ"ל בעל אהבת חיים, וכך התלוה עמהם מור אבי רבי בן ציון רז שליט"א, וגם היו נוטלין בידיהם לולבים ויוצאים לרחובות קריה, וזעקו בקול שועה לאל רחמן ברוך פודה ומציל.

שבת שלום ומבורך!

פלא יועץ

- לב טוב -

לב טוב בו תלוי כל היהדות וכל עבודת השם יתברך שמו. וידוע מאמר התנא שאמר 'רואה אני את דברי רבי אלעזר בן ערך מדבריכם שבכלל דבריו דבריכם'. ואמרו רז"ל 'רחמנא לבא בעי'.

ויש מצוות התלויות בלב והם תמידיות שיוכל לקיימם בכל עת ובכל רגע, כגון ליראה ולאהבה את ה' הנכבד והנורא ולדבקה בו ולקיים 'שויתי ה' לנגדי תמיד'.

ובר מן דין כל תרי"ג מצוות תלויות בלב, כי יתן האיש אל לבו מה המצוות האלו ומה טעם יש בהם ואיך ראוי לעשותם ביראה ואהבה ושמחה רבה, ואיך ראוי להתגבר על יצרו שלא לעבור על דעת קונו ושלא להכעיס את בוראו, ואיך ראוי להתגבר לקיים כל דבר מצוה כדת מה לעשות ושלא לשוב מפני כל, לא מפני הטרחא ולא מפני הצנה ולא מפני הבושה ולא מפני ההוצאה, ואיך ראוי להתרחק מכל המדות רעות וחסרות ולהתנהג במדות טובות ולהיות מחשב הפסד מצוה כנגד שכרה ושכר עברה כנגד הפסדה, ולחשוב מה חובתו ויעשנה, ולחשוב בגדולת הבורא וטובותיו וחסדיו עמו, ולחשוב גדל רעתו בהכעיסו את בוראו ולהכניע לבבו בהכנעה רבה. כזאת וכזאת החי יתן אל לבו לשמור ולעשות ולקיים כל דבר טוב ולהשמר מכל דבר רע.

(רבנו אליעזר פאפו
ספר "פלא יועץ" ערך 'לב')

שְׁאַל וּמְשִׁיב

נערך על פי תשובות שהשיב מורנו הרב שליט"א בכתב ובעל פה.
כאן הובאו המסקנות בקצרה, ועוד חזון למועד אי"ה

שילוח הקן על ידי שליח

שאלה: האם אפשר לקיים מצות שילוח הקן על ידי שליח.

תשובה: מי שאין יכול לקיים, אזי יעשה שליח ויצוהו "לך שלח בעבורי", ושלוחו של אדם כמותו. ומפורש כן ברלב"ג (פרשת תצא) וז"ל: שלח תשלח ואינו פטור אם לא קיים העשה שבה הוא, "או שלוחו" וכו'. ויש לזה ראיה מפורשת מהרמב"ם (הלכות שחיטה פי"ג הלכה א-ג), הבאתיה בספר "קן משולח" (פרק ב הערה 4).

שילוח הקן בפנימיית ישיבה

שאלה: ראיתי קן בפנימיה בישיבה, האם אפשר לקיים בה שילוח הקן, או צריך בקשת רשות ממישהו.

תשובה: תלמידים הגרים בפנימיית הישיבה, רשאים לקיים שם שילוח הקן. ונתבאר הענין בספר "קן משולח" (פרק ג סעיף טז).

שאלות ניתן להפנות לת.ד. 57124 ירושלים, או בפקס: 02-9709118,

או דרך מערכת הגליון בדוא"ל: dvartora1@gmail.com

אבן יקרה

דיין בבית דינו של רבי עקיבא איגר הותקף על ידי אדם פשוט, שפגע בכבודו והטיח בו דברי גנאי. התהלך הדיין נסער בחדרו והתקשה לשאת את העלבון. אמר לו רבי עקיבא איגר: "הלוא האמת היא שכולנו בבחינת אַיִן ואפס לפני הבורא, ואם כן אין לנו להיעלב ולהיפגע".

הגיב הדיין: "אמת הדבר, אבל כואב לי שאדם גס ועם הארץ, שאין בו לא תורה ולא דרך ארץ, מעז לומר דברים כאלה".

נענה רבי עקיבא איגר: "עכשיו אני מבין למה ציינה התורה ש'האיש משה עניו מאד מכל האדם אשר על פני האדמה'. מתברר שראוי לאדם להיות צנוע ועניו אפילו כלפי הפחות שבפחותים". (שיחת השבוע)

נצוד לשונך

מתוך הספר "חפץ חיים"

ז. ואם האומר הזהיר שלא לגלותו, אפלו אמר בפני רבים, יש בו משום לשון הרע, למי שיגלה אחר כך אפילו במקרה. ואפילו אם הוא רואה שאחד מהשומעים או שנים לא שמרו את האזהרה הזו וגלוהו לאחרים, אף על פי כן השלישי הזה – אין לו לגלות את הדבר לאחרים אפלו במקרה.

ח. אין חילוק בלשון האזהרה, בין שציום שלא ידברו עוד מזה הענין כלל, ובין שאמר להם, שאל יוודע מכם דבר, בכל גווני אסור לגלות מהגנות של פלוני אפילו לאחר, וכל שכן למי שנאמר עליו, דעל ידי שיגלה לאחר, יתגלה לבסוף לכל ואפילו לו, דחברך חברא אית לה. עוד נראה פשוט דדוקא אם השומעים היו שלשה, לאפוקי אם שנים ספרו בפני שנים לא שיך האי היתרא כלל.

המדור להצלחת א. ש. ב. ח. תחי'

הספר

קן משולח

הלכות שילוח הקן

ועניניו עפ"י הפשט וע"ד הסוד

מאת הגאון הגדול

כמהר"ר **אלעזר זאב רז** שליט"א

ערוך בטוב טעם ודעת, מהמקורות בש"ס ועד אחרוני דורנו

הלכה למעשה

מתובל בדברי אגדה ובסגולות, עם תמונות

ניתן להשיג בפל': 054-845-6041 או 052-764-7844

גליון יוצא לאור על ידי מוסדות "מתן תורה" (ע"ר). ת.ד. 57124 ירושלים

www.MatanTorah.org

לקבלת הגליון בדוא"ל שלחו ל: dvartora1@gmail.com